

Dr hab. Katarzyna Sygit, prof. US
Kierownik Katedry Promocji Zdrowia
Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia
Uniwersytet Szczeciński

Szczecin, dn. 29.03.2019 r.

Szczecin, ul. Cukrowa 12, kod. 71-004; e-mail: katarzyna.sygit@usz.edu.pl, tel. +48 91 4443492

Recenzja

Rozprawy doktorskiej **lek. stom. Marka Milcarza**, zatytułowanej:

Wiedza na temat szkodliwości produktów zawierających nikotynę oraz subiektywna ocena skuteczności wybranych metod leczenia uzależnienia wśród osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym

z Uniwersytetu Medycznego w Łodzi Wydziału Nauk o Zdrowiu.

Promotor pracy: prof. dr hab. n. med. Kinga Polańska.

Palenie tytoniu oraz narażenie na środowiskowy dym tytoniowy (environmental tobacco exposure – ETS) wiąże się z poważnymi konsekwencjami zdrowotnymi, wśród których wyróżnić należy przede wszystkim zwiększone ryzyko zachorowania na nowotwory złośliwe, nienowotworowe choroby układu oddechowego, choroby układu krążenia i wiele innych. Według danych Światowej Organizacji Zdrowia (World Health Organization – WHO) 63% wszystkich zgonów spowodowanych jest chorobami niezakaźnymi, dla których jednym z najistotniejszych czynników ryzyka jest palenie tytoniu. Dane epidemiologiczne wskazują, że na świecie palenie papierosów przyczynia się do około 6 mln zgonów rocznie - znaczący odsetek zgonów spowodowanych przez choroby odtytoniowe to zgony przedwczesne.

Istniejące badania epidemiologiczne wskazują, że palenie papierosów jest bezpośrednio skorelowane z poziomem dochodów i wykształceniem tzn. im niższy status społeczno-ekonomiczny osób badanych tym większa częstość palenia oraz większa liczba papierosów wypalanych w ciągu dnia. Sytuacja ta wynika z wielu czynników, wśród których podkreślić należy mniejszą świadomość zdrowotną, wyższy poziom stresu, bardziej liberalnie normy dotyczące używania tytoniu czy przekonania i mity na temat wpływu palenia na zdrowie i skuteczności metod leczenia uzależnienia w grupie osób o niższym statusie społeczno-ekonomicznym.

Realizowane rozwiązania ustawodawcze, edukacyjne i interwencyjne przyczyniły się od znacznej redukcji częstotliwości palenia, na przestrzeni ostatnich 25 lat, zarówno w skali globalnej, jak i w większości krajów europejskich. Proces ten nie jest jednak tak szybki, jak

można było oczekiwać, a postęp tego procesu jest różny w poszczególnych krajach i grupach społecznych. Wyniki przeprowadzonych analiz wskazują, że dalsze obniżenie odsetka osób palących wymaga wypracowania nowych rozwiązań zwłaszcza w odniesieniu do populacji o niskim statusie społeczno-ekonomicznym. Skuteczne działania antytytoniowe muszą uwzględniać specyfikę tej grupy społecznej, w tym stan wiedzy, przekonania dotyczące wpływu palenia na zdrowie oraz oczekiwania w zakresie metod leczenia uzależnienia.

Wobec powyższego podjęta przez Doktoranta rozprawa doktorska dotycząca oceny wiedzy na temat szkodliwości produktów zawierających nikotynę oraz skuteczności wybranych metod leczenia uzależnienia wśród osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym jest zasadna i bardzo wartościowa nie tylko z punktu widzenia naukowego, ale również poznawczego i aplikacyjnego.

Maszynopis rozprawy zawiera 102 strony tekstu o wymiarze A4. Układ pracy jest: przejrzysty, logiczny i interesujący. W strukturze pracy zamieszczono pięć powiązanych tematycznie części.

Piśmiennictwo wykorzystane w pracy liczy 100 pozycji literatury zarówno krajowej, jak i obcej. Piśmiennictwo zostało dobrane prawidłowo.

I. OCENA CZĘŚCI TEORETYCZNEJ PRACY

Obejmuje ona 6 stron tekstu, opracowana została na podstawie dostępnego przeglądu aktualnego piśmiennictwa krajowego i obcego. Doskonale wprowadza w problematykę pracy.

Doktorant szczegółowo omawia w tej części na podstawie przeglądu piśmiennictwa istotne zagadnienia wprowadzające czytelnika w problematykę rozprawy dot. *szkodliwości produktów zawierających nikotynę*.

Od początku rozprawy widoczna jest wola Doktoranta do przekazywania wiadomości/informacji w sposób uporządkowany, logiczny i przejrzysty. Wartość teoretyczną rozprawy doktorskiej oceniam bardzo dobrze.

II. OCENA METODYKI BADAŃ

Metodyka rozprawy jest poprawna, gwarantująca osiągnięcie zamierzonego celu, którego była analiza wiedzy na temat szkodliwości produktów zawierających nikotynę oraz

subiektywnej oceny skuteczności wybranych metod leczenia uzależnienia od nikotyny wśród osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji socjo-ekonomicznej.

Przyjęto trzy poprawnie postawione cele szczegółowe, które zostały dobrze uzasadnione i pozwoliły na ukierunkowanie Doktoranta w realizacji celu głównego pracy.

Podstawę pracy doktorskiej stanowiły dane uzyskane w badaniu przekrojowym przeprowadzonym w powiecie piotrkowskim w ramach Programu PL-13, „Ograniczanie Nierówności Społecznych w Zdrowiu”, wspieranego dotacją w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014 i współfinansowanego przez państwo polskie. Projekt został zrealizowany pod oficjalną nazwą "Twoje serce - Twoim życiem".

Badania zostały przeprowadzone w dwóch etapach: w latach 2015-2016 (pierwszy etap badania) i 2016-2017 (drugi etap badania). Zgodnie z przyjętymi kryteriami (zamieszkanie na terenie powiatu piotrkowskiego, wiek osób badanych 18-59 lat, minimalny dochód nieprzekraczający 514 zł miesięcznie dla osoby w rodzinie i 634 zł miesięcznie dla osoby samotnej oraz korzystanie z pomocy Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej) 3636 osób zostało zaproszonych do udziału w badaniu. Spośród tej grupy 1817 wyraziło zgodę na udział w pierwszym (50%) oraz 1668 w drugim etapie jego realizacji (46% - w odniesieniu do całej populacji, 92% - w odniesieniu do populacji, która brała udział w pierwszym etapie).

Do przeprowadzenia badania posłużono się kwestionariuszem wywiadu, który był realizowany przez przeszkolonych ankieterów w miejscu zamieszkania osób badanych.

Na potrzeby pracy doktorskiej wykorzystane zostały zmienne, opisujące dane społeczno-demograficzne, dotyczące nałogu palenia papierosów oraz zgodnie z przyjętymi celami badawczymi odnoszące się do oceny: szkodliwości wybranych produktów zawierających nikotynę w porównaniu do papierosów tradycyjnych; wpływu palenia czynnego i narażenia na środowiskowy dym tytoniowy na zdrowie; skuteczności wybranych metod leczenia uzależnienia od nikotyny.

Na realizację badania Doktorant uzyskał zgodę Komisji Bioetyki Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, Starosty powiatu piotrkowskiego oraz uczestników badania.

Wyniki badań poddano wnikliwej i bardzo dobrej analizie statystycznej. Do przeprowadzenia analizy statystycznej użyto programu STATISTICA Windows XP wersja 10.0 (StatSoft Poland Inc., Tulsa, OK, USA).

Metodykę badań oceniam jako bardzo dobrą, a część statystyczną rozprawy jako modelową.

III. OCENA WYNIKÓW BADAŃ

Rozprawa doktorska została przygotowana na podstawie cyklu 3 oryginalnych publikacji naukowych o łącznej punktacji IF wynoszącej 5,657 (punktacja MNiSW: 65 punktów). Prace zostały opublikowane w międzynarodowych, recenzowanych czasopismach zajmujących się problematyką zdrowia środowiskowego i zdrowia publicznego. Dwie publikacje zamieszczone zostały w czasopiśmie “International Journal of Environmental Research and Public Health (IJERPH)”, natomiast trzecia w “International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health (IJOMEH)”.

Prace stanowiące treść rozprawy doktorskiej:

- *Marek Milcarz, Kinga Polańska, Leokadia Bak-Romaniszyn and Dorota Kaleta.* How Social Care Beneficiaries in Poland Rate Relative Harmfulness of Various Tobacco and Nicotine-Containing Products. *Int. J. Environ. Res. Public Health* **2017**, 14(9), 1029; <https://doi.org/10.3390/ijerph14091029>.
- *Marek Milcarz, Kinga Polanska, Leokadia Bak-Romaniszyn, Dorota Kaleta.* Tobacco Health Risk Awareness among Socially Disadvantaged People—A Crucial Tool for Smoking Cessation. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2018, 15(10), 2244; <https://doi.org/10.3390/ijerph15102244>.
- *Marek Milcarz, Dorota Kaleta, Leokadia Bak-Romaniszyn, Kinga Polańska.* Perceived cessation treatment effectiveness among light and heavy socially disadvantaged smokers. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health* 2019 (IJOMEH-01432-2019-0).

Warto zaznaczyć, że we wszystkich publikacjach Doktorant jest pierwszym autorem. Udokumentowany wkład w przygotowanie prac wynosi 50%, co świadczy, że lek. stom. Mark Milcarz jest dojrzałym pracownikiem nauki potrafiącym zarówno formułować hipotezy badawcze, interpretować uzyskane wyniki jak również skutecznie uczestniczyć w całym procesie przygotowania publikacji naukowej.

„Dyskusja” zawiera pogłębioną interpretację uzyskanych w pracy wyników oraz, co w moim odczuciu bardzo ważne, ich zastosowanie praktyczne. Doktorant w sposób poprawny wskazuje, jak uzyskane wyniki mogą zostać wykorzystane do wypracowania interwencji antytytoniowych adresowanych od grupy społecznej o niskim statusie socjo-ekonomicznym.

Bardzo ważnym elementem tej części pracy są także właściwie przedyskutowane przez Doktoranta wady i zalety zrealizowanego badania.

IV. OCENA WNIOSKÓW KOŃCOWYCH

Analiza zgromadzonych danych pozwoliła Doktorantowi na sformułowanie trzech wniosków. Wnioski zostały wysunięte poprawnie i poparte są uzyskanymi w pracy wynikami.

1. Przeprowadzone analizy wykazały, iż świadomość szkodliwego wpływu różnych produktów tytoniowych i zawierających nikotynę na zdrowie w grupie osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym nie jest wystarczająca. Działania edukacyjne i interwencyjne powinny uwzględniać informację dotyczącą ich szkodliwego wpływu na zdrowie, z jednoczesnym podkreśleniem, że żaden produkt nie jest bezpieczny.
2. Istnieje potrzeba podnoszenia wiedzy na temat wpływu palenia czynnego i biernego na zdrowie. Wzmacnianie wiedzy w zakresie pełnego spektrum chorób odtytoniowych, a nie tylko, co powszechnie wiadomo, raka płuca może być ważnym elementem motywującym do podjęcia próby rzucenia palenia. Podejmowane działania edukacyjne powinny być dostosowane do potrzeb osób w trudnej sytuacji socjo-ekonomicznej.
3. W świetle uzyskanych wyników oraz biorąc pod uwagę wysoki odsetek osób silnie uzależnionych od nikotyny należy poświęcić więcej uwagi farmakoterapii, jako skutecznej metodzie, która może pomóc w zerwaniu z nałogiem. Istotna w tym zakresie jest promocja, finansowanie terapii i szkolenie specjalistów, którzy mogą wspierać ten rodzaj leczenia. Oferowana farmakoterapia powinna być realizowana razem z interwencją behawioralną.

Reasumując

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska przedstawia dużą wartość naukową. Została bardzo dobrze wykonana. Na podkreślenie zasługuje też fakt, iż były to badania niezwykle pracochłonne i trudne w zakresie stosowanej analizy.

Stąd też rozprawę doktorską lek. stom. Marka Milcarza oceniam jako bardzo dobrą bowiem: zawiera dobrze i interesująco opracowaną część teoretyczną, analizuje istotny społecznie problem, ma dużą wartość teoretyczną i praktyczną.

Uwagi recenzenta:

Recenzent nie wnosi uwag do ocenianej rozprawy.

*

*

*

Wniosek końcowy:

Stwierdzam, iż rozprawa doktorska lek. stom. Marka Milcarza oraz odpowiadający jej cykl publikacji naukowych, stanowią samodzielnie oryginalne opracowanie.

Niniejszą rozprawę kwalifikuję ze względu na wysoką jej ocenę, znaczenie teoretyczne dla nauk medycznych, jak i praktyczne, ponadto: aktualność i potrzebę takich analiz.

Rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 z póź. zm.).

Dlatego proponuje Pani Dziekan prof. dr hab. n. med. Małgorzacie Wągrowskiej-Danilewicz i Wysokiej Radzie Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, dopuszczenie lek. stom. Marka Milcarza, do dalszych etapów przewodu doktorskiego i jednocześnie wnioskuję o **wyróżnienie rozprawy doktorskiej** za oryginalność i doniosłość wyników badań w zakresie nauk medycznych.

KIEROWNIK
Katedry Promocji Zdrowia
Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia
Uniwersytet Szczeciński

dr hab. Katarzyna Sygit, prof. US